

Antonio Lucio Vivaldi (1678 –1741)

Ιταλός συνθέτης μπαρόκ μουσικής¹, βιρτουόζος βιολονίστας και ιερέας. Στα πιο γνωστά έργα του περιλαμβάνονται δεκάδες κοντσέρτα για βιολί – ανάμεσα σε αυτά και το πολύ γνωστό έργο οι *Τέσσερις Εποχές*- και άλλα όργανα, πάνω από 40 όπερες και πλήθος άλλων έργων θρησκευτικής μουσικής. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες Μπαρόκ μουσικής από τον οποίο επηρεάστηκαν πολλοί συνθέτες, ανάμεσά τους και ο Μπαχ.

Ο πατέρας του ήταν επαγγελματίας κουρέας με μουσικά ενδιαφέροντα. Τον προσέλαβαν στην ορχήστρα της Βασιλικής του Αγίου Μάρκου της Βενετίας και εξελίχθηκε σε αρχιβιολιστή και ιμπρεσάριο όπερας. Ο Βιβάλντι υπέφερε από άσθμα που μάλλον τον επηρέασε σωματικά και ψυχολογικά σε όλη τη ζωή του. Απέκτησε μουσική κλίση και να εξελίχτηκε σε ταλαντούχο μαθητή του πατέρα του. Το 1703 χειροτονήθηκε ιερέας, και παράλληλα διορίστηκε ως καθηγητής βιολιού και ως αρχιμουσικός στο μουσικό φιλανθρωπικό ίδρυμα, εκκλησιαστικό ορφανοτροφείο και σχολείο άπορων κοριτσιών.

Το 1718 ξεκίνησε περιοδείες αρχικά σε όλη την Ιταλία και στο τέλος στην Βιέννη και στην Πράγα. Αν και πολύ εύπορος είχε σπάταλη ζωή, με αποτέλεσμα στα τελευταία του χρόνια να καταλήξει στο πτωχοκομείο της Βιέννης. Όταν πέθανε το 1741, ετάφη ως άπορος.

Το έργο του Βιβάλντι είναι πολύ σημαντικό. Ο Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ, σύγχρονός του Βιβάλντι αλλά νεότερος σε ηλικία, διασκεύασε έργα του και τα δημοσίευσε. Έτσι τα έργα του Βιβάλντι διαδόθηκαν στην Ευρώπη.

¹ Ο όρος «μπαρόκ» μάλλον προέρχεται από την πορτογαλική λέξη «barocco», που σημαίνει το «ακατέργαστο μαργαριτάρι». Με τον όρο αυτό αναφερόμαστε στην ιστορική περίοδο 1600 - 1750 που ακολούθησε την Αναγέννηση αλλά στο καλλιτεχνικό ύφος που διαμορφώθηκε την περίοδο αυτή. Το ύφος του Μπαρόκ αποτέλεσε ένα νέο τρόπο έκφρασης που γεννήθηκε στη Ρώμη της Ιταλίας, απ' όπου εξαπλώθηκε σχεδόν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Χαρακτηρίστηκε από ένα έντονο δραματικό και συναισθηματικό στοιχείο, ενώ εφαρμόστηκε κυρίως στην αρχιτεκτονική, τη γλυπτική και τη μουσική και παράλληλα στη λογοτεχνία και τη ζωγραφική. Σκοπός του μπαρόκ είναι πρωτίστως να εντυπωσιάσει καθώς και να εξυψώσει τον άνθρωπο μέσα από τα πάθη και τα συναισθήματά του. Ο άνθρωπος εκλαμβάνεται ως μέρος ενός συνόλου. Στο μπαρόκ ύφος υπάρχουν έντονα τα στοιχεία του ορθολογισμού χωρίς όμως να αποκλείονται και οι συμβολισμοί. Η τέχνη του Μπαρόκ εντυπωσιάζει, συγκινεί και διεγείρει τη φαντασία με τον πλούτο των διακοσμήσεων. Σε ότι αφορά τη μουσική στις αρχές του 17^{ου} αιώνα γεννιούνται νέες μορφές οργανικής μουσικής με την τελειοποίηση των οργάνων και ιδίως των εγχόρδων. Την ίδια περίοδο αρχίζει να αναπτύσσεται το είδος της όπερας. Ο πιο γνωστός μουσικός αυτής της περιόδου είναι ο **Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ** (1685 – 1750).

Οι τέσσερις εποχές

Οι τέσσερις εποχές είναι το πιο γνωστό από τα έργα του Βιβάλντι. Πρόκειται για μια σειρά από κοντσέρτα² για ορχήστρα εγχόρδων. Για καθένα από τα τέσσερα αυτά κοντσέρτα γράφτηκε ένα σονέτο³. Λέγεται ότι ο Βιβάλντι είναι ο συγγραφέας των σονέτων αλλά δεν είναι επιβεβαιωμένο. Ο υπότιτλος που έδωσε στο έργο αυτό ο ίδιος ο Βιβάλντι ήταν: «Διαγωνισμός ανάμεσα στην Αρμονία και την Επινόηση». Κάθε κοντσέρτο συνοδεύεται κι από πληροφορίες σχετικές με το σκηνικό και τα συμβάντα που περιγράφει η μουσική.

Μέσα από τις τέσσερις εποχές ανήκουν ο συνθέτης προσπαθεί, μέσω των ηχοχρωμάτων των οργάνων της ορχήστρας, να μας «διηγηθεί» μια ιστορία, ή να μας «ζωγραφίσει» μουσικά μια εικόνα, ή να αποδώσει μια ιδέα. Κάθε κοντσέρτο αποτελείται από τρία μέρη.

ΑΝΟΙΞΗ

«Η άνοιξη έφτασε και τα πουλιά την καλωσορίζουν τραγουδώντας», γράφει ο Βιβάλντι. Το πρώτο μέρος της Άνοιξης που ονομάζεται *ALLEGRO* (γρήγορο, χαρούμενο), έχει μια χαρούμενη μελωδία. Τα βιολιά, με τρίλιες, μιμούνται το κελάηδισμα των πουλιών. Κάποιες μουσικές φράσεις αντιπροσωπεύουν ένα ρυάκι ή μια απαλή, ανοιξιάρικη αύρα, ενώ το τρέμολο και οι γρήγορες κλίμακες υποδηλώνουν μια ανοιξιάρικη καταιγίδα.

Το 2ο μέρος, *LARGO* (πλατύ), είναι μια μελωδία για σόλο βιολί με συνοδεία των άλλων εγχόρδων. Αντιπροσωπεύει μια ειρηνική βουκολική σκηνή κατά την οποία ένας βοσκός με το σκύλο του μισοκοιμάται κάτω από δέντρα.

Τέλος το 3ο μέρος, *ALLEGRO*, είναι ένας «Χωριάτικος χορός».

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ο Βιβάλντι περιγράφει το καλοκαίρι σαν μια εποχή τυραννικής ζέστης, με διαλείμματα καταιγίδας. Το 1ο μέρος, *allegro non molto* (γρήγορο αλλά όχι πολύ), υποβάλλει μια τεμπέλικη διάθεση κάτω απ' τον καυτό ήλιο. Ακολουθούν τιτιβίσματα πουλιών και σιγά σιγά σηκώνεται αέρας.

Στο 2ο μέρος, *adagio* (αργό), σμήνη εντόμων αλλά και μια αστραπή ταραξουν τον ύπνο ενός βοσκού στη φύση.

Η καταιγίδα τελικά, ξεσπάει στο 3ο μέρος, *presto* (πολύ γρήγορο) όπου ξεσπάει μια καταρρακτώδης βροχή.

² Concerto: Μουσικό έργο χωρισμένο συνήθως σε τρία μέρη.

³ Ποιητική φόρμα που απαντάται στη λυρική ποίηση στην Ευρώπη. Προέρχεται από την ιταλική λέξη *sonetto*, που σημαίνει «μικρό τραγούδι».

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Στο *allegro* του 1ου μέρους του Φθινοπώρου μια χαρούμενη μελωδία αντιπροσωπεύει τον εορτασμό του θερισμού από τους χωρικούς. Στη συνέχεια ένα αργό μουσικό τμήμα «ζωγραφίζει» την εικόνα των χωρικών που αποκοιμούνται. Το 1^ο μέρος τελειώνει πάλι με το χορό.

Στο 2ο μέρος, *adagio*, οι χωρικοί και πάλι αποκοιμούνται έπειτα από το ξέφρενο πανηγύρι, σε μια μελωδία δοσμένη απ' το τσέμπαλο.

Στο 3ο μέρος, *allegro*, η μουσική απεικονίζει έναν κυνηγό. Οι γρήγορες φράσεις στο βιολί, περιγράφουν τον πανικό του φοβισμένου θηράματος.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Η αρχή του 1ου μέρους, *allegro*, περιγράφει το παγωμένο χιόνι και το παγερό κρύο ενώ το τρέμολο των εγχόρδων απεικονίζει ανθρώπους που τουρτουρίζουν και χτυπούν τα πόδια στη γη για να ζεσταθούν.

Η μελωδία του 2ου μέρους, *largo*, με συνοδεία *pizzicato* (τσίμπημα των δακτύλων στις χορδές), υπονοεί τη ζεστασιά και τη θαλπωρή δίπλα στο τζάκι.

Στο τελικό 3ο μέρος, *allegro*, οι άνθρωποι προσπαθούν να βαδίσουν και μερικές φορές γλιστρούν στον πάγο. Τα γρήγορα σημεία θυμίζουν τον παγωμένο άνεμο μαζί με το τρέμολο που δίνει κι ένα δραματικό τέλος.

Η δομή του έργου:

- Concerto No. 1, Άνοιξη
 1. Allegro
 2. Largo
 3. Allegro
- Concerto No. 2 Καλοκαίρι
 1. Allegro non molto
 2. Adagio
 3. Presto
- Concerto No. 3 Φθινόπωρο
 1. Allegro
 2. Adagio
 3. Allegro
- Concerto No. 4 Χειμώνας
 1. Allegro non molto

2. Largo
3. Allegro

Στόχος της διδασκαλίας του έργου: τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας μπορούν να μάθουν για τις εποχές, τους μήνες, τις γιορτές του χρόνου αλλά και τις συνήθειες της κάθε εποχής (θερισμός, τρύγος, όργωμα). Επίσης με διάφορα παιχνίδια που συνδυάζονται με τη μουσική μπορούν να μάθουν για μουσικές έννοιες όπως δυνατά-σιγά, γρήγορα-αργά.

Δραστηριότητες :

- Μίμηση, Δραματοποίηση
- Χορός
- Διδασκαλία τραγουδιών με θέμα τις εποχές και τους μήνες
- Ηχοιστορίες με θέμα τον χρόνο και τους μήνες
- Ζωγραφική-Κατασκευές
- Διδασκαλία για τις συνήθειες κάθε εποχής και τις γιορτές (θερισμός, τρύγος, όργωμα, Χριστούγεννα, απόκριες, πάσχα κτλ)
- Ο μύθος της Περσεφόνης (φυτά, εποχές, καιρός)
- Διδασκαλία μουσικών εννοιών (δυνατά-σιγά, γρήγορα-αργά)